

Kronik bragt i Kristeligt Dagblad d. 18. juni 2009

Folkeoplysningens muligheder – også i krisetider

Pas nu på, ikke at gentage 80ernes hovedløse aktiveringstilbud til de mange unge uden uddannelse, der nu mister deres arbejde. Og lad nu være med at tro, at de alle uden videre har kompetencerne og motivationen til at starte på en formel uddannelse.

Af

Helga Kolby Kristiansen, formand for Folkehøjskolernes Forening i Danmark

Lennart Damsbo-Andersen, formand for Produktionskoleforeningen

Bjørn Salling, formand for Daghøjskoleforeningen

Per Paludan Hansen, formand for Dansk Folkeoplysnings Samråd

"Ingen krise er så skidt, at den ikke kan bruges til noget positivt". "Finanskrisen giver optimalt afsæt til at smide gamle tankevaner og fejlslagne strategier på porten". Sådan har det i forskellige versioner været at læse i medierne i årets første måneder.

Situationen i dag frembringer minder fra 1980'erne, hvor der var stor arbejdsløshed, især blandt de unge – og hvor perspektivløs aktivering var det primære politiske svar til unge arbejdsløse. Ligesom dengang er det de unge og dem uden uddannelse, der først mister deres arbejde under en økonomisk afmatning. Der er dog ingen grund til at gentage datidens fejl. Svaret er ikke, at kommunerne nu giver sig til at oprette nye aktiveringstilbud eller udvide allerede eksisterende. At få de unge på arbejdsmarkedet med løntilskud vil være en torn i øjet på mange, der må forlade deres job.

Uddannelsessystemet, der kun tillader de unge at opnå en kompetencegivende uddannelse via ét enkelt system, hvortil den enkelte unge enten tilpasser sig eller falder fra, må blive smidigere. Det bør være tilladt at nå målet ad biveje, hvis man ikke kan følge med ude på hovedvejen. Lappeløsninger på det eksisterende system er ikke nok. Nogle unge er ganske enkelt ikke parate til at gå i gang, og mange af de lidt ældre har ikke de fornødne kompetencer eller tilstrækkelig motivation til at gå i krig med en voksen- eller efteruddannelse. Hvis de bliver presset til det, falder de hurtigt fra igen. Det viser tallene.

Det er helt afgørende, at de, der rammes af nedgangen i konjunkturen, ikke opgives i den nuværende situation. Dels fordi vi ikke kan være det bekendt i forhold til den enkeltes liv, dels

fordi det samfundsøkonomisk vil være decideret dumt, idet den demografiske udvikling og et stigende behov for faglært arbejdskraft betyder, at vi får brug for alle i løbet af en forholdsvis kort årrække. Det bliver også nødvendigt at skabe en større mangfoldighed i uddannelsesbilledet, hvis målsætningen om, at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse, skal nås.

I det samlede uddannelses- og efteruddannelsessystem er der plads til rigtig mange af dem, der nu mister jobbet, og her skal den primære indsats gøres. Men vi ved også, at mange af de ufaglærte og kortuddannede mangler såvel grundlæggende færdigheder i dansk og regning, som de personlige, faglige og sociale kompetencer, der skal til for at begive sig direkte i lag med en kompetencegivende uddannelse. Vi kan her kun opfordre til, at alle muligheder i den samlede værktøjskasse tages i anvendelse, hvis det nødvendige kompetenceløft skal gives – og den nødvendige omskoling og efteruddannelse af de mindst uddannede skal sikres.

Grundtvig skrev, at "han har aldrig levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær". Dette udsagn gennemsyrrer al folkeoplysningsvirksomhed i den forstand, at det er lysten, der driver værket, og at der i undervisningen og dens tilrettelæggelse netop tages udgangspunkt i det enkelte menneske og ikke primært i et fastlagt pensum med eksamen for øje.

På højskoler, hvor de bærende elementer livsoplysning, folkelig oplysning og demokratisk dannelse sammen med kostskolemiljøet, og de bidrager til, at man udvikler sociale kompetencer sammen med andre og afklarer sig via forskellige fag og højskolens tilbud om vejledning i bred forstand.

I oplysningsforbundenes lokale afdelinger og på daghøjskolerne kan den enkelte blive styrket personligt og i forhold til både uddannelse og arbejde. Også her står det folkeoplysende møde og vejledningen central, og ved siden af den almindelige undervisning kan man mange steder modtage FVU (forberedende voksenundervisning) i dansk og regning.

På produktionsskolerne møder den unge et helstøbt forløb, hvor faglig læring i teori og praksis går hånd i hånd i produktionsorienterede fællesskaber, og den unge kan blive afklaret om valg af uddannelse i et miljø, der bygger på meningsfyldt arbejde, men hvor der foruden den faglige læring også bliver taget hånd om den unges personlige og sociale udvikling.

Fælles for folkeoplysningen er, at man opnår reelle kompetencer, og at mange bliver rustet til at give sig i kast med uddannelser, som man aldrig havde drømt om ville være inden for rækkevidde. Man bliver mønsterbryder. Det er dokumenteret, at aktiviteter i folkeoplysningen giver borgerne lyst til at lære mere. Men fælles er også, at de folkeoplysende tilbud i kraft af det eksamensfri miljø og de særlige tilrettelæggelsesformer medvirker til at skabe demokrati og sammenhæng i samfundet.

8 konkrete bud fra folkeoplysningen

Folkeoplysning koster, men regnestykket kan ikke gøres op på kort sigt. Folkeoplysning er langsigtet. Det er kort sagt en investering, og vi skal hermed efterlyse politisk mod, vilje og handlekraft til at bringe folkeoplysningens erfaringer og tilbud i spil i den aktuelle situation.

Derfor stiller vi her en række konkrete forslag:

1. De uddannelses- og afklaringsforløb, som produktionsskoler, daghøjskoler, højskoler og oplysningsforbundenes lokale afdelinger kan tilbyde og målrette, skal i højere grad kunne tages i anvendelse. Man må med dagpenge og kontanthjælp kunne tage sådanne kurser, når de skønnes at kunne medvirke til nyorientering hos den enkelte med henblik på omskoling til erhverv, hvor der fremover vil være behov for arbejdskraft.
2. De unge må sikres både at kunne få – og beholde – deres praktikpladser. Unge, der eksempelvis gennem et produktionsskoleforløb er blevet motiverede til erhvervsuddannelse, skal også have sikkerhed for at kunne påbegynde og gennemføre et praktikforløb.
3. Ledige dagpengemodtagere skal kunne komme på afklarings- og vejledningsforløb i oplysningsforbundenes lokale afdelinger, på daghøjskoler, højskoler og produktionsskoler med fulde dagpenge inden for de første 6 måneder af ledigheden.
4. Ungdomsuddannelse for unge med særlige behov og Erhvervsgrunduddannelsen, EGU, skal finansieres af staten ligesom alle andre ungdomsuddannelser, og staten skal tage ansvaret for disse uddannelser. Kommunerne har svært ved at løfte opgaven, og det betyder, at nogle af de mest sårbare unge reelt ikke er omfattet af en uddannelsesgaranti.
5. Der skal åbnes mulighed for nye typer af vejledningsforløb, der via en folkeoplysende tilgang bidrager til at få flere unge til at gennemføre en uddannelse, herunder kombinationsforløb mellem folkeoplysning og formel uddannelse. Der skal kunne gives SU eller tilsvarende til sådanne forløb, hvis de er godkendt af Ungdommens Uddannelsesvejledning. Oplysningsforbund og daghøjskoler er allerede ved at udvikle en ny Individuelt Forberedende Uddannelse.
6. Virksomheder skal kunne få godtgørelse til uddannelse og jobrotationsforløb, der er tilrettelagt af en folkeoplysende aktør, hvis det er det, der passer til behovet. Mennesker, der er truet af stress eller depression skal kunne vælge at tage orlov med SVU til et relevant kursus i oplysningsforbundenes lokale afdelinger, på en daghøjskole eller en højskole – inden det går helt galt. Unge, der fortsat kan erhverve nødvendige kompetencer på produktionsskolen og dermed bevare uddannelsessigtet, skal ikke udskrives til ledighed pga. reglen om 1 års maksimal varighed. Hvis det skal være økonomisk rationelt, så skal det være behovet, der styrer, ikke formaliteter, der ikke tager hensyn til den enkelte.

7. Anerkendelsen af realkompetence skal effektiviseres og mulighederne gøres reelle ved at anlægge et bredere fokus på realkompetence, der inddrager vejledning, motivation, afklaring og dokumentation som elementer, der har værdi i sig selv.
8. Sørg for, at der ude i kommuner og jobcentre er tilstrækkelig økonomisk incitament til at tænke uddannelse frem for aktivering. Det må ikke kunne betale sig at få luget kommunale bede frem for at give et relevant uddannelses tilbud.

Disse forslag kan medvirke til, at krisen kan vendes til gevinst på den lange bane. Både i forhold til målsætningen om at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse og i forhold til, at omfanget af uddannede svarer til behovet på fremtidens arbejdsmarked.

Fra det folkeoplysende Danmark er vi klar til et samarbejde med politikere, embedsværk, job- og vejledningscentre og uddannelsesudbydere. Hvem griber chancen?